

РОЛЬ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У ФОРМУВАННІ І РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ДО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Зміни, які останнім часом відбулися в нашому суспільстві, у виробничих відносинах, свідомості людей, безумовно впливають на ставлення до трудової підготовки підростаючого покоління до праці та життя. Вони вимагають, щоб трудове навчання відповідало технічним, економічним, соціальним потребам суспільства, було гнучким, допомагало випускникам шкіл у професійному самовизначенні і становленні, сприяло формуванню працелюбності та розвитку творчих здібностей.

Як показали наші дослідження [4] в учнів 5-9 класів спостерігається стійка тенденція зниження інтересу до трудового навчання. Більшість з них не задоволені низьким рівнем творчості на уроках, обладнанням навчальних майстерень, малою кількістю годин відведених на трудове навчання. А учні 8-9 класів, крім уже висловлених побажань, пропонують: осучаснити зміст трудового навчання, як навчального предмету, застосовувати на уроках технічні засоби навчання, проводити екскурсії, тощо. Аналогічними виявились результати опитування і вчителів трудового навчання.

Наші дослідження та аналіз психолого-педагогічної літератури вказують на те, що успішна навчальна діяльність неможлива без наявності пізнавального інтересу до неї. Про це наголошують у своїх роботах Б.Г. Анан'єв, Г.С. Костюк, А.Н. Леонт'єв, Н.Г. Морозова, С.Л. Рубінштейн, Г.І. Щукіна та інші. Інтерес до навчального предмету залежить від багатьох чинників. Одним із основних є характер (репродуктивних або творчий) діяльності учнів. В трудовому навчанні основною формою творчої діяльності виступає технічна творчість.

Проблематика технічної творчості ґрунтовно висвітлюється в працях В.Е. Алексєєва, А.В. Антонова, В.Г. Гетти, В.А. Горського, В.В. Колотилова, Ю.С. Столярова, М.Х. Шумовича, та інших [2;3;5;6;7]. Проте залишається

мало дослідженим питання впливу творчої діяльності на формування в учнів інтересу до трудового навчання. Крім того, на наш погляд, недостатньо з'ясований вплив на розвиток інтересу в учнів до трудового навчання творчої праці, застосування інноваційних технологій навчання з використанням комп'ютерної техніки, ергономічних факторів, технологічної культури тощо.

Як показали наші дослідження, найбільш сприятливі умовами для педагогічного впливу на учнів та започаткуванню інтересу до трудового навчання виникають в процесі технічної творчості. Це відзначають і інші дослідники. Так, І.І. Соколов зазначає, що гурткові заняття з технічної творчості формують та підтримують інтерес до навчального предмету, поглиблюють розуміння суті явищ, які вивчаються та розширюють знання учасників гуртка, приводять до підняття самостійності та самодостатності в оволодінні технічними знаннями та уміннями. Гурткові заняття привчають до самостійного використання наукової та науково-популярної літератури; відкривають шлях до творчості, розвитку ініціативи, формування нових умінь та навичок [5, 14].

Технічна творчість відіграє важливу роль у виникненні та розвитку інтересу в учнів до трудового навчання саме тому, що цілеспрямовує свідомість і чим швидше свідомість учнів отримає технічну спрямованість, тим швидше з'явиться бажання конструювати, створювати прилади, інструменти, пристосування, моделі. При цьому виникає закономірність: з'являються технічні знання – підвищується інтерес до техніки; розвивається технічне мислення – виникає потреба займатися технікою, виконувати слюсарні, токарні та інші роботи. Коли інтерес до техніки виник, то на його утвердження впливає швидкий розвиток таких галузей як електротехніка, машинобудування, будівництво, електроніка, автоматика, комунікаційні та комп'ютерні технології. І тут важливо своєчасно спрямувати схильність учня до певного виду діяльності. Значна роль в цьому належить вчителю.

На думку М.Х. Шумовича, – зміцнення та подальший розвиток в учнів інтересу до трудового навчання залежить від вчителя, його вміння

підтримати вибір учня, а потім перетворити зацікавленість в стійкий інтерес до техніки. Цьому повинна бути підпорядкована вся система навчально-виховного процесу на уроках трудового навчання та в гуртковій роботі, тому що технічна творчість в усіх її формах є найбільш динамічним способом задоволення індивідуальних інтересів та нахилів учнів [7, 25].

Ступінь інтересу до техніки, технічного творчості може бути різним. Спочатку у багатьох учнів це є лише допитливість – поверховий інтерес. Він може швидко з'явитися і так само швидко зникнути. Тому важливо цей інтерес закріпити. Але тут не можна спрогнозувати конкретні моменти включення емоційних та вольових факторів у розвиток інтересу до технічної творчості. Це складний та індивідуальний процес. Вчитель повинен інтуїтивно відчувати всі переходи розвитку інтересу і в залежності від цього підбирати відповідні педагогічні прийоми. Крім того необхідно турбуватися і про збереження вже існуючих інтересів. Для цього потрібно продумано планувати роботу учнівських колективів, уникати одноманітної роботи, підбирати завдання з врахуванням росту інтересів учнів, урізноманітнювати педагогічні прийоми роботи з ними.

Становлення та розвиток інтересу до технічної творчості і далі до трудового навчання не можна розглядати відокремлено від інших якостей. Так інтерес викликає загострення уваги (увага – зосередженість думки). На уроках часто можна спостерігати відсутність належної уваги до розповіді вчителя, до виконуваної роботи. В процесі технічної творчості на уроках та гуртках під час виготовлення виробу учні занурюються в творчий пошук. Тут без уваги неможливо щось створити, придумати, зрозуміти, якісно зробити.

Все ж таки для розвитку творчої діяльності учнів занурення, в атмосферу уроку чи гуртка технічної творчості, недостатньо. Для успішної роботи в цьому напрямі необхідно використовувати продуману систему творчих завдань, де одне завдання відрізняється від іншого новизною, наростаючою складністю, проблемністю. Учні в своїх пошуках

спиратимуться на наукову теорію, тоді фізична праця буде переплітатися з розумовою і “зроблене” мозком буде “закріплене” руками.

Технічна творчість, крім інтересу, позитивно впливає і на пізнавальні процеси, наприклад процес мислення [7, 31]. Мислення – це психічний процес, який має різні складові. Під впливом технічної творчості вони розвиваються, тим самим сприяють розвитку мислення в цілому. Наприклад, постановка дослідів, проведення досліджень, випробування моделей, механізмів та машин сприяють зіставленню фактів, явищ, якостей, навчають робити з цього висновки. Конструкторський пошук навчає розділяти ціле на частини та, знаходити раціональні способи розв’язання окремих задач мислено, об’єднувати, узагальнювати їх.

В процесі винахідництва також розвивається творча уява та фантазія. В учнів виробляється вміння, мислено відокремлювати з оточуючої дійсності певні явища, бачити в них головне, раціональне, висловлювати про них свої судження, користуватися ними при виконанні конкретних завдань.

Одночасно з розвитком інтересу до техніки в учнів формується, увага, змінюється їх характер, особливо одна із його складових – воля. Людину з сильним вольовим характером не зупинять ні які труднощі, перешкоди та випробування.

Для врахування індивідуальних інтересів учнів, вказує Ю.С. Столяров, треба залучати їх до активної участі в розробці планів роботи, практикувати вільний вибір учнями творчих завдань. Учні повинні вільно вибирати, завдання, які їх цікавлять, іноді об’єднуючись в групи, а іноді працюючи самостійно. Зазвичай, в більшості випадків, самостійно підібрані завдання, завершуються успішніше [6]. Зрозуміло, що при підборі творчих завдань останнє слово залишається за вчителем.

Важливо підтримувати зв’язок технічної творчості з теоретичним навчанням на уроках. Все, що робиться в технічних гуртках: виготовлення моделей, інструментів, пристосувань, в тій чи іншій мірі стимулює оволодіння теоретичними знаннями. При цьому ці знання потрібні учням не

тільки для відповіді на уроці, а і для практичної діяльності (від них залежать результати цієї діяльності), для свого інтелектуального та професійного росту. Саме тому гуртківці краще сприймають матеріал на уроках трудового навчання, відвідують технічні виставки, читають технічну науково-популярну літературу, спеціалізовані журнали.

Цінне те, що цей процес безперервний. Кожне наступне творче завдання складніше за попереднє. Для його виконання потрібно більше знань, а відповідно, більше зусиль для їх отримання. Ю.З. Гільбух наголошує, що гурток технічної творчості дуже ефективний засіб покращення успішності невстигаючих учнів. При вмілому управлінні вчителем, спочатку формується зацікавленість технічною діяльністю, а потім вона розширяється та поглиблюється і переходить в інтерес. Це призводить до того, що учні починають самостійно засвоювати навчальний матеріал, який раніше вони не могли засвоїти [3, 42]. Процес технічної творчості відкриває широке поле діяльності учням, для подальшого самостійного розширення та поглиблення технічних знань, спеціальних умінь та навичок.

Проте між технічною творчістю в процесі гурткової роботи та звичайними уроками трудового навчання, зазначає В.Г. Розумовський [5, 24], існує і зворотній зв'язок – вплив останніх на творчий процес. Це стає можливим, коли вся робота в учнівських колективах будується на основі тих знань, які дає трудове навчання, особливо теоретичні знання. Коли ж учень виконує завдання репродуктивно, без будь-якого розрахунку та креслення, не розуміючи фізичних закономірностей, що відбуваються, то користі від такої “творчості” небагато. Для розвитку ж творчих здібностей учнів, для підвищення їх технічної грамотності всю роботу в навчальних майстернях необхідно будувати на базі сучасної теорії, діючих технічних умов та прогресивними методами.

Технічна творчість – важливий елемент навчальної діяльності учнів, який формує та підтримує інтерес до трудового навчання та техніки взагалі. А позаурочна діяльність учнів з технічної творчості – необхідне доповнення,

а точніше продовження практичних та теоретичних занять в навчальних майстернях без яких неможливе задоволення пізнавального інтересу та творчих потреб учнів в технічній діяльності.

Отже на практиці проявляються такі причини зниження інтересу до трудового навчання: зміст трудового навчання не відповідає сучасному стану виробництва; праця на уроках трудового навчання не завжди носить творчий характер; не достатньо приділяється увага технічній творчості; зношеність (часто просто відсутність) обладнання навчальних майстерень; низька культура праці, спричинена відсутністю сучасного обладнання та використання деяких вже застарілих технологій обробки виробів; зменшення кількості годин на навчальний предмет; відсутність сучасних засобів навчання. Все це призводить до зниження інтересу в учнів до трудового навчання як навчального предмету.

Основним засобом для підвищення інтересу в учнів до трудового навчання повинна стати творча діяльність в процесі навчання на уроках та в позаурочний час. Це цілком відповідає змісту проектно-технологічній системі навчання. Треба так організувати навчальний процес, щоб кожний його етап мав творчий характер. На першому організаційно-підготовчому етапі, як і в проектно-технологічній системі, в процесі технічної творчості відбувається пошук проблеми, вибір ідеї, аналіз можливостей здійснення задуму. На другому етапі – конструкторському, конструюють виріб, модель чи пристрій, складають креслення. На третьому етапі – технологічному, виготовляють виріб. Завершуватись виготовлення виробу повинно випробуванням, захистом проекту. Отже ці етапи нічим не відрізняється від таких же як і при проектно-технологічній системі навчання.

Крім того інтерес в учнів до трудового навчання можна підвищити за рахунок використання сучасних технічних засобів. Враховуючи поширення інформаційних технологій в усіх галузях виробничої та невиробничої сфери, зокрема в освіті, необхідно використовувати комп'ютерну техніку (якщо звичайно є така можливість) як знаряддя праці. Учні повинні мати

можливість створювати технічні малюнки та ескізи виробів, шукати їх оптимальні форми та розміри, складати технологію виготовлення, прогнозувати зовнішній вигляд та працездатність за допомогою комп'ютерної техніки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетта В.Г. Технічна творчість учнів: Навч. посібник. – Чернігів, 1995. – 136 с.
2. Гетта В.Г. Трудове навчання: яким йому бути // Трудова підготовка в закладах освіти, 2006. – №3. – С. 2-4.
3. Гильбух Ю.З., Верещак Е.П. Психология трудового воспитания. – К.: Радянська школа, 1987. – 255 с.
4. Горчинський С.В., Гетта В.Г. Вивчення стану формування і розвитку інтересу до трудового навчання в школі // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Випуск 37. серія : педагогічні науки: збірник. – Чернігів, 2003. – №37. – С. 55-57.
5. Разумовский В.Г. Развитие технического творчества учащихся. – М.: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1961. – 148 с.
6. Столяров Ю.С. Техническое творчество школьников: Вопросы теории и организации, образовательное и воспитательное значение. – М.: Педагогика, 1984. – 160 с.
7. Шумович М.Х. Техническое творчество как средство воспитания учащихся. – М.: Высшая школа, 1968. – 88 с.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена з'ясуванню умов формування та розвитку інтересу до трудового навчання в учнів основної школи. Автори досліджують причини зниження інтересу в учнів до трудового навчання. Вони доводять, що основною причиною цього є низький рівень творчої діяльності учнів як на уроках трудового навчання, так і в позаурочний час, в гуртках технічної творчості. Пропонують ширше залучати учнів до творчої діяльності, застосовувати проектно-технологічну систему навчання та інші інноваційні та інтерактивні технології навчання, створювати умови для формування та розвитку в учнів технологічної культури, забезпечувати ергономічні умови праці.

Ключові слова: формування інтересу, технічна творчість, творча діяльність, гурткове заняття, проектно-технологічна система навчання, учитель трудового навчання.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена раскрытию условий формирования и развития интереса к трудовому обучению в учащихся основной школы. Авторы исследуют причины снижения интереса в учащихся к трудовому обучению. Они доказывают, что основной причиной этого есть низкий уровень творческой деятельности школьников, как на уроках трудового обучения, так и во внеурочное время, в кружках технического творчества. Предлагают шире привлекать учащихся к творческой деятельности, применять проектно-технологическую систему обучения и другие инновационные и интерактивные технологии обучения, создавать условия для формирования и развития в школьников технологической культуры, обеспечения эргономических условий труда.

Ключевые слова: формирование интереса, техническое творчество, творческая деятельность, кружковое занятие, проектно-технологическая система обучения, учитель трудового обучения.

SUMMARY

Clause is devoted to disclosing of conditions of formation and development of interest to labour training in learning of the basic school. The authors investigate the reasons of decrease of interest in the pupils to labour training. They prove that the basic reason it is a low level of creative activity of the schoolboys, both at lessons of labour training, and in after-hour time, in occupation of technical creativity. Offer more widely to attract the pupils in creative activity, to apply project - technological system of training and others new and interactive technologies of training, to create conditions for formation and development in the schoolboys of technological culture, maintenance of ergonomic working conditions.

Key words: formation of interest, technical creativity, creative activity, after-hour occupation, project - technological system of training, teacher of labour training.